

การใช้ที่ดินในพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ ในเขตป่าภูหลวง - วังน้ำเขียว

Land Use in Protected Area of Phu-Laung - Wang Nam Khieo Forest Area

คำนำ

การใช้ทรัพยากรดินในประเทศไทยขาดการวางแผนและขาดหลักเกณฑ์มาตั้งแต่สมัยดั้งเดิม ขาดการคำนึงถึงหลักการอนุรักษ์ (นิวัติ, 2542) กอปรกับการขยายตัวของเมือง การเพิ่มของประชากร และการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรโดยใช้การขยายพื้นที่เข้าไปในพื้นที่ป่าไม้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และเป็นบริเวณที่มีความลาดชันสูง โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีสภาพพื้นที่ที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด ดินไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ และง่ายต่อการชะล้างพังทลาย เมื่อมีการนำที่ดินมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ โดยไม่ได้มีการวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสม จึงทำให้เกิดปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรดิน

การกำหนดให้พื้นที่ป่าที่ยังมีความสมบูรณ์ พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร เป็นพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ (protected areas) ในรูปแบบของอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และในรูปแบบอื่นๆ นั้น จัดเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่จะทำให้ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรดินไม่ถูกทำลายจนหมดไป (IUCN, 1986) แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาในเรื่องของการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ในบริเวณพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ (protected areas) ก็ยังมีปรากฏอยู่

พื้นที่ป่าภูหลวง - วังน้ำเขียว ในอำเภอวังน้ำเขียวเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเขตพื้นที่กันชนป่าไม้ (forest buffer zone) ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีสภาพพื้นที่เป็นแบบลูกคลื่นลอนลาดถึงเป็นเนินเขา พื้นที่บางแห่งมีความลาดชันสูงกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ หรืออยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นคุณภาพที่ 1 นอกจากนี้ยังถูกจัดอยู่ในการจำแนกเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ป่าโซน C) ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร แต่ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวมีการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่มีการบุกรุกพื้นที่เพื่อใช้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและการใช้ที่ดินโดยไม่มีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำให้เกิดปัญหาหน้าดินถูกทำลายจากการปลูกพืช การชะล้างหน้าดิน ดินเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตทางการเกษตรต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำ เกิดปัญหาความยากจนและหนี้สิน รวมทั้งปัญหาการขายสิทธิ์ในที่ดินทำกิน

การศึกษาการใช้ที่ดินในพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ในเขตป่าภูหลวง – วังน้ำเขียว เป็นการกำหนดขอบเขตของพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบันและผลกระทบที่เกิดจากการใช้ที่ดินในพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะเป็นแนวทางสำหรับการวางแผนการใช้ที่ดินให้มีความเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ในเขตป่าภูหลวง – วังน้ำเขียว
2. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ในเขตป่าภูหลวง – วังน้ำเขียว
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์ของผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ในเขตป่าภูหลวง – วังน้ำเขียว

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน สภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบริเวณที่อยู่ในข้อกำหนดให้เป็นพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ คือ พื้นที่ความลาดชันมากกว่า 35% พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นคุณภาพที่ 1 และพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ป่าโซน C) ในเขตป่าภูหลวง – วังน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาเอกสารในช่วงปี 2547 – 2548 และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2548

นิยามศัพท์

พื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ หมายถึง พื้นที่ความลาดชันมากกว่า 35% พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นคุณภาพที่ 1 และพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ป่าโซน C)

พื้นที่ความลาดชันมากกว่า 35% หมายถึง สภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ไม่เหมาะสมต่อการปลูกพืช มีอัตราการกร่อนสูง และมีการชะล้างพังทลายที่รุนแรง

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นคุณภาพที่ 1 หมายถึง พื้นที่ลุ่มน้ำที่มีสถานะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมาก ดินมีสมรรถนะการพังทลายสูง เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำที่ควรจะต้องสงวนรักษาไว้ให้เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร โดยเฉพาะ หรือให้เป็นอุทยานแห่งชาติ หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ป่าอนุรักษ์ (ป่าโซน C) หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีคุณค่า หายาก เพื่อการป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ตลอดทั้งเพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษา การวิจัย นันทนาการของประชาชนและความมั่นคงของชาติ